

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PaedDr. Renáta Pondelíková

Interpretácia výtvarného diela na hodinách výtvarnej výchovy

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Banská Bystrica

2013

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PaedDr. Renáta Pondelíková

Kontakt na autora: Metodicko-pedagogické centrum, RP Banská Bystrica, Horná 97, 975
46 Banská Bystrica, renata.pondelikova@mpc-edu.sk

Názov OPS/OSO: Interpretácia výtvarného diela na hodinách výtvarnej výchovy

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2013

Odborné stanovisko vypracoval:

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

osvedčená pedagogická skúsenosť, výtvarné umenie, interpretácia, percepcia, recepcia, parafráza, výtvarný jazyk, kompozičné princípy, štýly učenia sa žiakov, metódy práce s výtvarným dielom

Anotácia

Prínosom osvedčenej pedagogickej praxe pre procesy výchovy a vzdelávania je aktuálnosť problematiky, ktorú OPS rieši. Ponúka čitateľovi proces zmeny v edukácii výtvarnej výchovy, reakciu na súčasné chápanie vizuálnej edukácie, porozumenie procesom učenia sa žiaka. Učebné osnovy výtvarnej výchovy v Štátnom vzdelávacom programe zahŕňajú aj problematiku galerijnej animácie a interpretácie umeleckého diela, z čoho vyplýva vzdelávacia potreba učiteľov získať kompetencie v oblasti aplikácie interpretácie umeleckého diela na hodinách výtvarnej výchovy.

OBSAH

ÚVOD	5
1 Význam výtvarného umenia.....	6
2 Čo je interpretácia výtvarného diela?.....	7
3 Ako postupovať pri interpretácii výtvarného diela.....	10
ZÁVER	41
Zoznam bibliografických odkazov.....	42

ÚVOD

OPS, Interpretácia výtvarného diela na hodinách výtvarnej výchovy, ktorú predkladám, vychádza z mojej pedagogickej praxe, ktorú realizujem ako učiteľ kontinuálneho vzdelávania a z overovania navrhnutých edukačných aktivít v školskej praxi základných, stredných škôl a základných umeleckých škôl. OPS reaguje na súčasnú koncepciu vyučovania výtvarnej výchovy a vychádza zo Štátneho vzdelávacieho programu, podľa ktorého je interpretácia výtvarného diela jednou z osvedčených metód osvojovania si výtvarného jazyka a umeleckej kultivácie osobnosti žiaka.

Cieľom OPS je prezentovať interpretáciu ako metódu práce s výtvarným dielom na hodinách výtvarnej výchovy.

OPS tvoria teoretické východiská zamerané na význam interpretácie vo vizuálnej edukácii a metódy práce s umeleckým dielom na hodinách výtvarnej výchovy.

Cieľovou skupinou OPS sú pedagogický zamestnanci, učitelia výtvarnej výchovy základných, stredných škôl a základných umeleckých škôl, ktorí majú snahu využívať interpretáciu výtvarného diela na hodinách výtvarnej výchovy.

Prínosom osvedčenej pedagogickej skúsenosti pre procesy výchovy a vzdelávania je aktuálnosť problematiky, ktorú OPS rieši. Ponúka čitateľovi proces zmeny v edukácii výtvarnej výchovy, reakciu na súčasné chápanie vizuálnej edukácie, porozumenie procesom učenia sa žiaka v elektronickom prostredí. Dôležitou súčasťou OPS je orientácia z výkonu žiaka na procesy porozumenia a následné vlastné tvorivé vyjadrenie. Podmienky pre tento proces vytvára učiteľ.

Prostredníctvom OPS môžu učitelia získať vedomosti a zručnosti z problematiky interpretácie výtvarného diela na hodinách výtvarnej výchovy.

V 1. kapitole zdôvodňujem význam umenia pre človeka. Prezentujem názory a výpovede slávnych osobností na to čo je umenie. V 2. kapitole uvádzam problematiku interpretácie výtvarného umenia. V 3. kapitole uvádzam, ako postupovať pri interpretácii výtvarného umenia na hodinách výtvarnej výchovy. Prezentujem úlohy formulované pre žiakov podľa štýlov učenia sa vzhľadom na typ prevažujúcej inteligencie.

1 VÝZNAM VÝTVARNÉHO UMENIA

Umenie nepotrebujeme k životu ako chlieb a predsa život bez umenia si nemôžeme predstaviť. Čo je umenie? Pablo Picasso, slávny španielsky maliar, raz povedal: „Keby som vedel, čo je umenie, netajil by som sa tým.” Hľadanie odpovede na túto otázku je veľmi náročné. Počas našich dejín sa slávne osobnosti k pojmu umenie vyjadrili takto:

Umenie je činnosť, ktorá človeku umožňuje vedome ovplyvňovať druhých prostredníctvom istých vonkajších znamení tak, aby v nich vyvolal alebo oživil pocity, ktoré sám zakúsil. (Lev Nikolajevič Tolstoj)

Umenie je komunikácia. (Jan Werich)

Umenie je kvet života celej spoločnosti. (Lev Nikolajevič Tolstoj)

Umenie je najvyššia radosť, ktorú človek dáva sám sebe. (Karl Henrich Marx)

Umenie je podpis civilizácií. (Beverly Sills)

Umenie je tvorenie, tvorenie pochádzajúce z ľudských rúk, z ľudského srdca a ducha, tvorenie novej veci, ktorá sa priradzuje k ostatnému súčtu života a sveta. (Josef Čapek)

Umenie je viac nepokoj ako istota: vždy je v ňom veľká čiastka túžby. (Josef Čapek)

V umení sa zároveň nachádzame a strácame. (Thomas Feverel Merton)

Ani jeden umelec nevidí veci tak, aké v skutočnosti sú. Prestal by byť umelcom. (Oscar Wilde)

Cieľom umenia je robiť šťastným ... (Michelangelo)

Cieľom umenia nie je iba potešenie, ale čosi, ako druh šťastia. (Le Corbusier Charles-Édouard Jeanneret)

Čaro umenia je v tom, že každý v ňom hľadá svoju pravdu. (Komárek Vladimír)

Možno je to s umením ako so slnkom. Slnce nesvieti, aby kvety kvitli, ale kvety kvitnú, pretože svieti slnce. (Waggerl Karl Heinrich)

Elektronická encyklopédia Wikipédia uvádza, že umenie je individuálnym prejavom kreatívnej schopnosti duše - jedna z foriem osvojovania si sveta človekom. Je predmetom skúmania estetiky, umenovedy a filozofie umenia. Umenie je forma maximálneho bytia človeka spočívajúca v cieľavedomom pretváraní škaredého alebo esteticky neúčinného či menej účinného na krásu v koncentrovanej podobe.

2 ČO JE INTERPRETÁCIA VÝTVARNÉHO DIELA?

Každý z nás chce bývať v príjemnom prostredí, obkolesený predmetmi, ktoré nesú jeho vlastnú pečať. No nie je to len miesto ohraničené štyrmi stenami, je to aj svet za dverami nášho bytu, ulice, mestá, kde človek hľadá kontakty s ďalšími ľuďmi. Čím lepšie sa cítia ľudia vo svojom prostredí, tým krajšie prežívajú svoj život. Umenie teda vplýva aj na naše zdravie. Bez umenia môže človek iba žiť, ale žiť bez neho nemôže.

Či už budeme hovoriť o umení vo všeobecnosti, alebo sa budeme venovať výtvarnému umeniu a jeho produktu, výtvarnému dielu, je dôležité, aby bol pri jeho interpretácii zachovaný osobný pohľad percipienta a nedochádzalo k podsúvaným, zaužívaným schémam, aby sa vytvoril priestor na vlastnú výpoveď. A práve na základe osobného pohľadu má schopnosť umelecké dielo rozdielne a rozmanito interpretovať (*interpretácia- vizuálny alebo verbálny výklad umeleckého artefaktu*). U žiaka tým efektnejšie môžeme prispieť k zachovaniu, uplatneniu a rozvíjaniu jeho individuálnej tvorivosti. Tento priestor nám vytvára predmet výtvarná výchova. Jej obsahom sú aj procesy spojené s interpretáciou výtvarného diela.

Obsahom súčasnej výtvarnej výchovy je riešenie výtvarných problémov a reagovanie na objavené podnety vlastnou výtvarnou výpoveďou. Práve výtvarné umenie ponúka veľa možností pre vlastnú výtvarnú výpoveď žiaka. V popredí nie sú vedomosti o diele a autorovi, ale výtvarné dielo je zdrojom pre hľadanie odpovedí, pri riešení výtvarných problémov a podnetom vlastnej výtvarnej výpovede žiaka, jeho reakcie na okolie. Popri poznávacej úlohe, kedy sa žiaci majú možnosť dozvedieť určité informácie o výtvarnom diele a umelcovi, je dôležitejšia kreatívna zložka, pri ktorej žiaci aktívne pracujú a tvorivým spôsobom uplatňujú svoju vlastnú iniciatívu.

Poľský teoretik Štefan Szuman uvádza, že „sprístupňovanie umeleckého diela spočíva v tom, že niekomu, kto ešte nevie alebo vie len málo, účinne pomáhame odhaľovať, poznávať a pociťovať estetické rysy a hodnoty umeleckých diel. Cieľom sprístupnenia umeleckého diela je vychovať u vnímateľa schopnosť poznávať, porozumieť a prežiť umelecké dielo a náležite ho zhodnotiť.“ (in Horáček, 1998) Podľa Lichtwarka „podrobný výklad viditeľných i skrytých významov diela môže viesť k porozumeniu i citovému prežívaniu. Rozhovor pred umeleckým dielom môže viesť od jednoduchých popisných poznámok k všeobecnejším súvislostiam a podnecovať deti k rozprávaniu asociálnych príbehov pozorovaných obrazov. Sú obrazy, ktoré divákovi niečo rozprávajú, tieto sú obľúbené i u človeka necvičeného a sú iné obrazy, ktoré sú krásne iba pre umelcov a priateľov umenia.“ (in Horáček, 1998)

Žiak má na výtvarnej výchove možnosť práve cez obrazy, sochy a iné umelecké diela vytvorené umelcami a cez ich vplyv na diváka a cez vlastnú aktivitu porozumieť vizuálnym vnemom. Až keď porozumie výtvarnému jazyku, môže svoje vedomosti a zručnosti aplikovať vo vlastnom výtvarnom vyjadrení. Práve tento predpoklad určuje, či je žiak vo svojom výtvarnom prejave úspešný, alebo rezignuje, čo mnohí autori výskumov o detskom výtvarnom prejave nazývajú „krízou detského výtvarného prejavu“.

Výtvarný pedagóg vhodne zvolenými metódami, formami a správne naformulovanými úlohami vedie žiaka k splneniu nastavených cieľov, čím vytvára podmienky pre samostatnú výtvarnú výpoveď žiaka. Vo výtvarnej pedagogike sa stretávame s tým, že určitý výtvarný postup je využitý nielen preto, aby si deti osvojili do určitej miery výtvarné zručnosti, ale aby prostredníctvom tejto činnosti mohli niečo zažiť a spoznať. Preto pred historickým systémom vývoja výtvarného umenia uprednostňujeme intuitívny prístup, keď učiteľ vyberá zo sumy výtvarných diel tie, ktoré pokladá za zaujímavé svojím obsahom i formou alebo vychádza z potreby riešenia výtvarného problému, ktorý chce žiakom sprístupniť. Takýmto spôsobom

sa žiaci môžu vžiť do atmosféry určitého obdobia, hľadať medzipredmetové súvislosti prostredníctvom interpretácie umeleckého diela.

„**Interpretácia** je kvalitatívna, subjektívna stránka toho istého vzdelávacieho procesu či poznávacieho procesu a je vo vzťahu k informácii ako forma k obsahu. Bez informácií niet čo interpretovať, podobne ako sama forma bez obsahu nemá zmysel.“ (Gero, 1999) Vo výtvarnom umení je to spôsob výkladu a vysvetľovania obsahu umeleckého diela v danom čase na danom mieste (kontext). Teória interpretácie hľadá, overuje a používa súbor metód a prostriedkov na vysvetľovanie a objasňovanie výtvarného diela. Výsledkom je výklad vizuálneho jazyka verbálnym. Aby žiaci spoznali umelecké dielo, je dôležitý proces **percepce – vnímania umeleckého diela**.

Percepčia nám odhaľuje, z čoho sa dielo skladá, teda prvky či elementy diela, ako aj ich kvalitu. S procesom spoznávania súvisí aj dekodovanie znakov, ktoré boli vytvorené z elementov diela. To pravda nestačí na porozumenie. Porozumenie súvisí s procesom recepcie.

Recepčia je slovo latinského pôvodu a znamená prijímanie, prijatie. Recepčia predpokladá percepciu, ale aj ďalšiu reakciu príjemcu na dielo.

Z hľadiska roviny jazyka interpretácie môžeme vydeliť interpretáciu **výkladovú** (používajúcu verbálny jazyk) a interpretáciu **vizuálnu** (výtvarný jazyk).

Verbálna interpretácia – smeruje od slovného opisu k výkladovej interpretácii.

Vizuálna interpretácia – realizuje sa prostredníctvom tvorivých výtvarných činností:

- kópia umeleckého diela,
- voľné napodobenie diela – dotvorenie jeho časti, výrezu, detailu,
- dotváranie a ozvlášťňovanie výtvarného diela.

Na vizuálnu interpretáciu nadväzujú postupy výtvarnej **parafrázy a reinterpretácie**.

Parafráza je voľným spracovaním a obmenou cudzej predlohy, voľným vyjadrením cudzích myšlienok novým spôsobom. Vede od napodobenia, cez zámerné dotváranie k aktualizácii a paralelám. Parafráza je možnosťou výtvarnej výpovede prostredníctvom pretvorenia hotového cudzieho diela, väčšinou jeho reprodukcie alebo kópie:

- kreslenie a maľovanie podľa zvoleného umeleckého diela – nie je dôležité sledovať vonkajšiu zhodu s modelom, nie je podstatná správnosť proporcií, presná farebnosť, ani dodržanie kompozície – ide skôr o subjektívne pochopenie a dotvorenie predlohy,
- zámerná premena diela – jednoduché zmeny námetu, zmeny celkovej výstavby diela,
- scénické aranžovanie,
- vizuálna interpretácia.

Výtvarná parafráza je kreatívnym procesom, ktorý je založený na reflexii výtvarného diela výtvarným dielom. V tomto procese sa uplatňuje rozsiahla škála výtvarných postupov, ako sú alúzia (narážka, neúplné prirovnanie), citácia (uviesť, uvedený), apropiácia (prisvojiť si, privlastniť si), invocácia (vzývanie), kamufláž (zakrývanie, maskovanie), komentár (vysvetľovanie, výklad), persifláž (výsmech, posmech, zosmiešňovanie), negácia, premaľba, deštrukcia, recyklácia (znovu uviesť do obehu, znovu využívať) a reinterpretácia (re - prvá časť slov s významom späť, nazad, znovu, zase).

Výtvarný jazyk je komunikačným nástrojom autora diela na sprostredkovanie myšlienok príjemcovi. Okrem osvojenia výtvarného jazyka umelec musí ovládať technológiu materiálov, výtvarné techniky, zobrazovacie metódy a pod.

„**Výtvarný jazyk tvorí súbor špecifických, v spoločenskom kultúrnom povedomí relatívne stabilizovaných pravidiel nadväzovania medzi znakmi vo výtvarnom umeleckom diele**. Výtvarný jazyk odráža stav výtvarného umenia v určitej konkrétnej historickej situácii.“ (Gero, 2002) **Základné stavebné (výrazové) prvky výtvarného jazyka sú** línia, škvrna a hmota (kresba, maľba, sochárstvo). Základné vyjadrovacie prvky sú tvar,

svetlo, farba, materiál. Tieto prvky majú schopnosť meniť svoje kvality a vstupujú do vzťahov so základnými stavebnými prvkami, napr. línia má tvar, škrvna má farbu...

Základné vyjadrovacie prvky vstupujú do kvalitatívnych vzťahov. Rozoznávame tvarové, svetelné, farebné a povrchové vzťahy. Môžu vytvárať kontrasty, ak sú na opačných póloch alebo harmónie, ak sa približujú. Kvantitatívne vzťahy vznikajú zmnožovaním prvkov, kompozičnými princípmi, spôsobom usporiadania elementov, priestorom a jeho organizáciou, rytmom, rovnováhou, symetriou, napätím, pohybom a dynamikou, konštrukciou, mierkou a proporcionalitou.

Kompozícia je systém upravujúci vnútornú stavbu výtvarného diela, slúžiaci na preklopenie emocionálneho a racionálneho, subjektívneho a reálneho, meniaci alebo vytvárajúci spojenie medzi autorom, realitou a tradíciou výtvarného umenia.

Interpretáciu výtvarného diela si vytvárame ako prelínajúci sa súhrn troch závažných informácií:

1. výtvarné dielo, jeho dobový kontext a osobnosť autora,
2. výsledky doterajšieho skúmania a názorov historikov umenia,
3. naše vlastné vnímanie a zážitok.

Nazeranie na umelecké dielo by sme mali chápať ako akt komunikácie.

Výtvarné dielo môže byť pre žiaka podnetom, aby zisťoval a hľadal odpovede na otázky **Prečo? Ako? Kedy?** a zistené informácie triedil, dával do súvislostí, konfrontoval ich a hodnotil.

V školskej praxi môže originál umeleckého diela nahradiť reprodukcia v tlačenej alebo elektronickej podobe. Možnosti internetu sprístupňujú umelecké diela svetových a domácich galérií a moderné informačno-komunikačné technológie umožňujú prezentáciu umeleckého diela aj v učebni.

3 AKO POSTUPOVAŤ PRI INTERPRETÁCII VÝTVARNÉHO DIELA

Jednou z možností interpretácie umeleckého diela je štruktúra, ktorú uvádza Š. Gero vo svojej publikácii *Verbálna analýza výtvarného diela* (19):

- **Demonštrácia výtvarného diela v origináli alebo sprostredkovane.**
- **Základné údaje o výtvarnom diele, historicko – spoločenské pozadie vzniku, názov, meno autora, jeho najdôležitejšie diela.**
- **Percepcia diela.**

Identifikácia základných stavebných prvkov (línie, škvrny a hmoty) a ich významy.

Druhové a žánrové zaradenie diela.

Dekódovanie použitých znakov prostredníctvom:

a) Tvarovej analýzy diela:

- použitý tvarové prvky, ich výpočet, pomenovanie, významy,
- vzťah tvarových prvkov k informatívnym znakom, ktoré predstavujú,
- porovnanie tvarových prvkov so skutočnosťou,
- miera tvarových deformácií (štylizácia, nadsádzka).

b) Farebnej a svetelnej analýzy diela:

- charakteristická farebnosť, základné farebné akordy,
- porovnanie farebnosti s realitou a miera odklonu od reality,
- výrazovosť farieb a tónov, ich vzťah k téme,
- farebná symbolika,
- dynamika kontrastov a harmónie.

c) Povrchovej analýzy diela:

- povrch diela, použitý materiál, štruktúry, textúry, faktúry,
- rukopis autora, jeho zvláštnosti, vzťah k vyjadrenej téme.

- **Analýza kompozičných princípov:**

- vzťah diela k priestoru a prostrediu,
- organizácia priestorových vzťahov, ilúzia priestoru, zvláštnosti priestorovej výstavby obrazu,
- hlavný charakter kompozície, na vzťahu akých prvkov je stavaná kompozícia: forma, svetlo - tieň, farba, priestor a pod.,
- princípy organizácie jednotlivých obrazových prvkov na základe rytmu, symetrie, rovnováhy, napätia,
- vyjadrenie pohybu v diele,
- vnútorná konštrukcia diela, základná konštrukčná schéma,
- rozмеры, mierka a proporcionalita, hlavné proporčné vzťahy.

- **Ako sa odzrkadľuje tradícia v tematickej nadväznosti, v jednotlivých elementoch kompozičných princípoch** (tvar, farba, povrch, priestor, rytmus, symetria, rovnováha...)

- **Miesto výtvarného diela v celoživotnej tvorbe autora.**

- **Miesto autora v dejinách výtvarného umenia.**

- **Určenosť diela** (napr. oltárny obraz, portrét, tabuľový obraz, kruhová plastika, socha viazaná na architektúru a pod.) Ako splňa svoju úlohu,

- **Sumarizácia estetických súdov a hľadanie hlbších súvislostí** a individuálnych reflexií vo významovej a obsahovej vrstve diela.

Záleží na veku a schopnostiach žiakov, ktorí z postupov interpretácie umeleckého diela učiteľ zvolí. Základom správneho prístupu k interpretácii je určenie **hlavnej výrazovej charakteristiky** diela. Príjemca si vytvára pre každý obraz svoj vlastný algoritmus interpretačných krokov.

Interpretácia je prejavom tvorivej činnosti, preto sa často zaraďuje aj do testov tvorivosti. Interpretácia umeleckého diela je jeden z najúčinnějších prostriedkov rozvoja tvorivých schopností. Umelecké dielo je významný pedagogický nástroj pre učiteľa.

Umenie pomáha učiteľovi a prostredníctvom neho i žiakom riešiť isté životné situácie, orientovať sa v nich, hľadať kľúč k riešeniu, prenikať do psychiky detí/žakov, akoby sa deti/žiaci zachovali v rôznych životných situáciách, s akými typmi sympatizujú, vytvoríť obraz o medziľudských vzťahoch v žiackom kolektíve, vzniká diskusný vzťah medzi učiteľom a žiakom pri výmene názorov. Vylúčené je poučovanie, prostredníctvom učiteľa sa vytvára dialóg medzi autorom diela a príjemcom, teda žiakom. Pri recepcii a interpretácii výtvarného diela sa uplatňuje diskusia, vlastné názory, otázky a nie suché odovzdávanie vedomostí, verbalizácia.

Vzhľadom na vek a predpoklady detí materských škôl a žakov základných škôl odporúčame pri práci s umeleckým dielom použiť **stvárnajúcu - realizačnú výtvarnú interpretáciu – skúmanie a vysvetľovanie výtvarných diel prostredníctvom aktívnych výtvarných činností.**

Výtvarné dielo tu pôsobí ako zdroj, podnet a východisko výtvarných aktivít, v ktorých sa môže uplatniť syntetickosť vizuálnych vnemov, zážitkov a recepcie. Možnosť intenzívneho prelínania vizuálneho a haptického princípu napomáha tvorivému charakteru interpretácie.

Tak ako sa na svet a predmety okolo nás nazeráme rozdielne, tak odlišne nazeráme i na samotné umelecké dielo. Či už je to obraz, socha, nejaký objekt, inštalácia alebo video. Pri pohľade na umelecký artefakt dokáže niekto viac vnímať celok obrazu, niekto jeho detail, niekto farebné riešenie a iný zase technické prevedenie, niekto viac usporiadanie predmetov/prvkov na obraze a iný samotnú tému.

Pri práci s výtvarným dielom a jeho následnej verbálnej a vizuálnej interpretácii sa žiaci môžu pozerieť na výtvarné dielo cez rôzne pohľady a klásť si otázky, na ktoré potom hľadajú odpovede. Martincová-Garajová (2010) uvádza tieto pohľady:

- osobný, t. j. subjektívny pohľad na dielo,
- objektívny pohľad na dielo (formálna stránka diela),
- subjekt a jeho význam (obsahová stránka diela),
- umenie v kontexte.

Osobný pohľad (čo si prinášaš k dielu?)

vizuál

Aká je tvoja prvá reakcia na dielo?

Ktoré slovo ti prvé napadlo, keď si obraz uvidel?

Čo si si všimol ako prvé?

Zaujali ťa niektoré časti viac ako iné?

pamäť/skúsenosť

Pripomína ti to niečo?

Už si videl alebo zažil niečo podobné?

Môžeš opísať kedy a kde? (v televízií, doma, na mieste, ktoré si navštívil)?

zmysly

Pôsobí dielo aj na iné zmysly ako na zrak?

Cítiš z diela zvuk alebo dotyk?

Ako by ti chutil tento obraz, resp. ako by ti chutilo čo je na obraze?

emócie

Evokuje v tebe nejaké konkrétne pocity?

Vieš opísať prečo a ako dielo v tebe evokuje takéto pocity?

hodnota/názor

Páči sa ti alebo nepáči?

Prečo? (nápaditosť, zručnosť, originalita, význam, relevantnosť, odlišnosť)
Ak si o tom zistil viac, cítiš sa stále rovnako?

Objekt (čo vidíš?) - formálna diela

materiál a význam

Vidíš z čoho je dielo vyrobené?
Prečo podľa teba umelec použil tieto materiály?

priestor

Je v diele vyjadrený priestor? Je reálny alebo iluzórny?

mierka

Aké je veľké dielo?
Je to dôležité?
Aký to má efekt?
Čo by sa zmenilo, kedy bolo väčšie alebo menšie?

tvary a vzory

Vieš nájsť v diele nejaké tvary alebo vzory?
Vytvárajú pohyb alebo rytmus?
Sú dekoratívne, opisné alebo symbolické?
Vieš ich popísať?

Aký je to druh výtvarného umenia?

Je to maľba, fotografia, kresba, plastika, socha, objekt, inštalácia, video...?

farba

Vieš opísať ako umelec využíva farby? (opisne, emotívne...)
Aký efekt to vzbudzuje?

procesy

Ako bolo vytvorené?
Ktoré techniky a procesy sú súčasťou diela?

značkovanie

Je vidno stopy umelcovej ruky? (napr. pohyb štetca?)
Ako tieto stopy ovplyvňujú samotné dielo?

kompozícia

Aké je usporiadanie jednotlivých prvkov na obraze?
Sú náhodné alebo vopred navrhnuté?
Aký súvis majú jednotlivé časti medzi sebou?

povrch a štruktúra

Aký je povrch umeleckého diela? (hladký, drsný, rôznorodý...)
Tvorí štruktúru samotný materiál alebo je to (namaľovaná ilúzia)?

Subjekt a jeho význam (o čom to je?) - obsahová stránka diela

príbeh

Má dielo nejaký príbeh?
Čo sa v ňom podľa teba deje?
Kam je dej zasadený?
Odkiaľ podľa teba príbeh pochádza? (z literatúry, histórie, náboženstva...)
Ktorý bod príbehu si umelec vybral?
Vieš si predstaviť, čo sa stalo predtým alebo čo sa ešte môže stať?
Čím je podobné a ako sa odlišuje rozprávanie príbehu vo výtvarnom umení a v literatúre?

názov

Má dielo názov?
Ovplyvňuje to spôsob ako dielo vnímaš?

téma

Myslíš, že dielo má tému? (mesto, strach, vojna, vzťah, rodina...)

žáner

Ktorý žáner alebo druh umenia asociuješ s týmto dielom? (napr. portrét, historická maľba, krajinomaľba, zátišie)

Dá sa priradiť viac len k jednému typu alebo sa nedá kategorizovať?

obsah a myšlienka

Ide v diele o subjekt?

Čo sa podľa teba snaží umelec povedať alebo stvárniť?

Môže mať dielo symbolický alebo morálny význam?

ľudia

Sú tam nejakí ľudia?

Čo robia?

Ako vyzerajú?

Čo to môžu byť za ľudia?

Kto z nich je podľa teba najdôležitejší?

Ako s podľa teba cítia?

Umenie v kontexte - vplyvy, ktoré tvarujú výtvor a nazeranie na dielo

Od koho?

Kto vytvoril dielo?

Myslíš si, že pozadie umelca nám môže povedať viac o tom, prečo a ako bolo dielo vytvorené alebo o čom môže byť?

umenia

Aké je prepojenie s inými druhmi umenia? (napr. literatúra, hudba, film, móda, dizajn, divadlo)

načo?

Bolo dielo vytvorené pre konkrétne miesto? (napr. dom, krajina, verejná pamiatka, galéria)

ostatné zdroje poznania

Aké je prepojenie s inými disciplínami ako veda, náboženstvo, technológie, psychológia a pod.

Kedy?

Kedy bolo podľa teba dielo vytvorené?

Dá sa nejako zistiť kedy bolo vytvorené?

Je dátum významný? (napr. dielo vzniklo v čase vojny, spoločensko-technologickej zmeny)

Pre koho?

Pre koho bolo dielo vytvorené? (na súkromnú objednávku, pre kamaráta, umelca, firmu a pod.)

Je v diele objednávateľ diela zobrazený?

Akým spôsobom?

história

Aké je prepojenie so spoločenskými, kultúrnymi, politickými dejinami z daného obdobia?

Myslíš si, že tieto okolnosti ovplyvnili spôsob ako bolo dielo vytvorené?

Odzrkadľuje myšlienky alebo hodnoty danej doby?

umiestnenie

V ktorej miestnosti je exponát vystavený?

Aké diela sú vedľa neho? Je medzi nimi nejaký súvis?

štýl

Ako odlišíš dané dielo od iného autora s rovnakým štýlom?

Porovnaj rôzne príklady, diskutuj o príbuznostiach a odlišnostiach!

Metódy výtvarnej interpretácie:

kópia umeleckého diela, analytické skice, voľné napodobenie, pokusy o zámernú zmenu, posun, paralelu, interferenciu, dotváranie, ozvláštnovanie, parafráza, koláž, fotomontáž, asambláž, akumulácia, frotáž, dekoláž, stratifi, roláž, proláž, antikoláž, zmizíky, kolorované koláže, muchláž, antikoláž, fotozáznam, performance, videozáznam, scénické aranžovanie, vizuálna interpretácia, body art, environment. (*Pojmy sú charakterizované v slovníku na záver publikácie.*)

Metódy verbálnej interpretácie:

prednáška, výklad, diskusia, besedy o umení - prevláda verbálna stránka, ktorá sa sústreďuje na využitie a aplikáciu teoretických poznatkov o výtvarnom diele a jeho percepcii.

Formy

prehliadka galérie, múzea a výstavy, hodina výtvarnej výchovy, workshop.

Pre proces výtvarnej interpretácie je charakteristické:

- reflexívnosť, procesuálnosť a manipulatívnosť,
- rozvíjanie vizuálnej pamäte a predstavivosti,
- autentičnosť výtvarnej výpovede,
- prelínanie vizuálneho a haptického princípu,
- odhaľovanie a inovácia vizuálnych štruktúr,
- splývanie recepcie a výtvarnej tvorivosti,
- konfrontácia výtvarného diela a vlastnej práce,
- možnosť verbálnej interpretácie v nadväznosti na interpretáciu vizuálnu.

Pre učiteľa môže byť problémom výber diela pre interpretáciu. Východiskom sú ciele vyučovacieho procesu, výtvarné problémy, ktoré na vyučovaní žiaci riešia, zaradenie diela do historického obdobia, tajomstvo, ktoré v sebe skrýva, autor diela, okolnosti vzniku diela. Učiteľ by mal vymedziť ciele uvedené v osnovách v terminológii výkonov žiakov, analyzovať obsah učiva, rozložiť obsah učiva na základné prvky: fakty, pojmy, vzťahy, princípy, obrázky, postupy práce..., ciele konkretizovať, výkon žiaka opísať aktívnymi slovesami. Učiteľ tým určuje kvalitu výkonu. Mal by vymedziť podmienky, za ktorých má žiak výkon dosiahnuť, aby sa mohol považovať za vyhovujúci. *Za akých podmienok to má žiak vykonať?* Určiť mieru – normu očakávaného výkonu, t. j. hranicu vedomostí a nevedomostí – minimálny výkon. *Do akej miery to má žiak vedieť? Čo má žiak vedieť? (Výkon) Čo znamená vedieť? (Kvalita výkonu) Za akých podmienok to má žiak vedieť? (Podmienky výkonu) Do akej miery to má žiak vedieť? (Norma výkonu)*

Žiaci by mali poznať špecifické ciele vyučovacieho procesu. Ak žiaci budú vedieť, čo konkrétne sa majú naučiť, zvýši sa tým ich motivácia učiť sa a tiež môžu aj sami do určitej miery zisťovať, koľko sa toho už naučili, čo im ešte zostáva naučiť sa a pod.

To nám umožňuje zvoliť primeranú motiváciu pre žiakov, vtiahnuť ich do deja. Počas motivácie a expozície nemusí učiteľ využívať tradičné metódy riadeného rozhovoru a výkladu, ale aktívne zapájať žiakov do analýzy obrazu cez rôzne aktivity.

Podmienkou tohto procesu je, aby učiteľ dôkladne poznal učebné štýly svojich žiakov a podľa nich pripravil úlohy. **Učebný štýl je súhrn postupov, ktoré jedinec v určitom období preferuje pri učení sa**(Turek, 2002).

1. Každá ľudská osobnosť je jedinečná, môže sa učiť a má svoj individuálny učebný štýl.

2. Individuálny učebný štýl každého žiaka by mal byť rešpektovaný.

3. Rešpektovanie učebných štýlov vo vzdelávaní zefektívňuje učebné výsledky učiacich sa jednotlivcov, ich sebadôveru a postoje k učeniu.

4. Človek, ktorý sa učí, by mal poznať svoj učebný štýl a vedieť ako túto vedomosť využiť pre efektívnejšie učenie sa.
5. Každý vzdelávaný má mať právo, aby vyučovací proces zodpovedal jeho učebnému štýlu, aby získal od učiteľov odporúčania, ako sa má efektívne učiť.

Učebné štýly klasifikované podľa zmyslových preferencií

Pri učení sa žiaci preferujú rôzne zmysly pri prijímaní informácií. Klasifikáciu podľa zmyslových preferencií označuje akronym VARK, čo je skratka prvých začiatkových písmen anglických slov Visual (vizuálny – zrakový), Aural (auditívny – sluchový), Read/write (čítať/písať – verbálny, slovný), Kinesthetic (kinestetický–pohybový):

- **vizuálno-neverbálny (zrakovo-obrazový) učebný štýl** – žiaci sa najlepšie učia, ak informácie (učivo) vidia , fotografie, vyznačenie textu graficky, farebne, štruktúrované, na exkurziách,
- **auditívny (sluchový) učebný štýl** – žiaci sa najlepšie učia, ak informácie (učivo) počujú. Chápať a pamätať si písané slovo im robí problémy, ale to, čo počujú si dobre zapamätajú. Najlepšie sa učia počúvaním nahrávok, prednášok a rozprávaním s inými spolužiakmi, rýmované texty, akronymy, akrostychy, hlasné opakovanie textu, diskusia,
- **vizuálno-verbálny (zrakovo-slovný) učebný štýl** - žiaci sa najlepšie učia, ak učebný text čítajú, keď používajú pri učení sa zrak. Dobre si pamätajú napísané slová a čísla, dokážu si ich v pamäti predstaviť, štruktúrovať text do odsekov, farebne ho vyznačiť, detailne opísať (slovne) jednotlivé kroky riešenia, možnosť používať vyučovacie listy (handouts).
- **kinestetický (pohybový) učebný štýl** - žiaci sa najlepšie učia, ak s informáciami (učivom) môžu niečo robiť, dotýkať sa učených pomôcok, manipulovať s nimi, ak sa môžu pri učení pohybovať, t. j. ak sa učia činnosťou, chcú, to čo sa učia, vyskúšať, dobre si pamätajú situácie, v ktorých aktívne účinkovali, ľahko si osvojujú psychomotorické zručnosti, uvádzať praktické spôsoby využitia učiva, zaznamenávať len hlavné myšlienky a kľúčových prvkov učiva, exkurzie, laboratórne práce, inscenačné metódy, projektové vyučovanie.

Žiak preferuje určitý učebný štýl nielen pri učení sa, ale mala by mu byť daná možnosť prezentovať svoje vedomosti v podobe, ktorá zodpovedá jeho učebnému štýlu.

Podľa N. Fleminga (2001, in Turek) sú uvedené učebné štýly prevažne vrodené a človek sa najúspešnejšie učí tým štýlom, ktorý má vrodenný, ktorý je pre neho prirodzený, pričom prirodzených učebných štýlov môže byť aj viac. V tomto prípade o zmiešaný učebný štýl, t. j. štýl zložený z dvoch, troch alebo aj všetkých štyroch učebných štýlov. Ak sa človek neučí prevažne tým učebným štýlom, ktorý je pre neho prirodzený (preferovaný), nedosahuje také učebné výsledky, aké by mohol dosiahnuť.

Učebné štýly podľa prevažujúcich druhov inteligencie

Podľa teórie Howarda Gardnera o viacerých druhoch inteligencií sa v ľudskom mozgu vyvinuli samostatné, od seba nezávislé systémy rôznych druhov schopností – rôznych druhov inteligencie:

jazyková (lingvistická, rečová, verbálna) – schopnosť čítania, písania, rečenia, manipulácie so slovami.

logicko-matematická – schopnosť uvažovania a usudzovania v číselných vzťahoch, premýšľania o veciach logickým, systémovým spôsobom.

priestorová (vizuálna, výtvarná) – schopnosť kreslenia, obrazotvornosti, predstavovania si, vnímania vizuálnej stránky sveta, myslenia v obrazoch.

telesne-pohybová (kinestetická, fyzická) – schopnosť sebvýjadrenia pohybmi tela, využitia tela na riešenie situácie, jemného a zručného zaobchádzania a manipulácie s predmetmi, senzomotorika.

hudobná (muzikálna) – schopnosť spievania, produkcie alebo komponovania hudby, rozoznávania intonácie, melódie, rytmu, tónov, skladby.

interpersonálna – schopnosť porozumenia iným, schopnosť všímať si správanie, pocity iných, hlavne ich stavy, nálady, temperament, motiváciu a zámery – sociálne učenie, socializácia.

intrapersonálna – schopnosť porozumenia seba samého, schopnosť skúmať a poznávať vlastné pocity, porozumieť a usmerniť vlastné správanie - vedomie vlastného Ja, prežívanie, vzťah k sebe, sebakreácia. Je orientovaná na evidenciu procesov vo vlastnom organizme, vo vlastnom Ja, u seba. Označuje sa aj ako **emocionálna inteligencia** (s emocionálnym kvocientom EQ).

prírodná – schopnosť vnímania prírody, ekologického vzťahu k svetu

Každý druh inteligencie je nezávislý od ostatných, je riadený z inej časti mozgu, každý druh existuje vo všetkých sociálnych kultúrach.

Každý človek sa narodí so všetkými ôsmimi druhmi inteligencie, ale nie všetky sú vrodené a rozvinuté u všetkých ľudí rovnako. V dôsledku dedičnosti a prostredia obyčajne 2 až 3 druhy bývajú rozvinuté viac ako iné, človek ich používa viacej ako iné druhy inteligencie. Každý druh inteligencie sa dá rozvíjať, zdokonaľovať.

Tradičná škola stavia na logicko-matematickej a lingvistickej inteligencii. Rôzni ľudia preferujú a efektívne používajú na riešenie problémov rôzne druhy inteligencie, je pre nich prirodzené učiť sa rôznymi spôsobmi (používať schopnosti typické pre určitý druh inteligencie). Čím je vo výučbe viac možností výberu, tým sú žiaci úspešnejší, a tým viac sa rozvíja všetkých osem druhov inteligencie, z ktorých každý je potrebný pre úspech v živote. Škola by preto mala ponúkať žiakom výber alternatívnych možností, z ktorých si žiak môže vybrať, aby sa mohol učiť preň najprirodzenejším spôsobom.

Jednotlivé druhy inteligencie sa uvádzajú do činnosti pri reakciách človeka na rôzne druhy informácií, pri rôznych spôsoboch prezentácie učiva. Ak sa napríklad informácie prezentujú v slovnej podobe, aktivizuje sa jazyková inteligencia. Ak sa prezentujú ako hudba, aktivizuje sa hudobná inteligencia. Keďže v tradičnej škole sa informácie prezentujú prevažne v slovnej podobe, v symboloch, číslach, abstrakciách, aktivizuje sa, a tým aj rozvíja najmä jazyková a logicko-matematická inteligencia. Preto v tradičnej škole sú úspešní prevažne študenti, u ktorých dominujú uvedené dva druhy inteligencie. To isté učivo možno prezentovať rôznymi spôsobmi. Študent, u ktorého dominuje priestorová inteligencia, môže pochopiť občiansku vojnu v Španielsku lepšie štúdiom Picassovho obrazu Guernica, ako čítaním dejepisu, či kníh o tejto vojne (ako tvrdí sám H. Gardner).

Pri rešpektovaní dominujúcich druhov inteligencií u žiakov sa dosahujú lepšie výsledky nielen v oblasti vedomostí a zručností. Zlepšuje sa dochádzka študentov do školy a spolupráca školy s rodičmi.

Podľa prevažujúcich druhov inteligencie rozoznávame učebné štýly:

Jazykový učebný štýl (lingvistický, rečový, verbálny)

Žiak, u ktorého dominuje jazykový učebný štýl (jazyková inteligencia) rád a dobre číta, píše a hovorí, dobre chápe význam slov. S ľahkosťou používa hovorené slovo, má veľkú slovnú zásobu. Dobře vysvetľuje svoje myšlienky iným (napr. vyučuje, učí iných), dokáže presvedčať. Vyniká v aktivitách, ktoré súvisia so zručnosťou používať reč. Je dobrý v

zapamätávaní si mien, názvov, dátumov a všedných vecí. Jazyková inteligencia sa uvedie do činnosti pri počutí, čítaní alebo písaní slov. Najlepšie sa učí hovorením, počúvaním a čítaním písomných textov.

Učiteľ pri rozvíjaní jazykovej inteligencie by mal dať žiakovi dostatok príležitostí pre dávanie pokynov iným, ako niečo robiť, vysvetľovanie nových poznatkov a názorov, vytváranie pojmových máp, písanie listov, riešenie a zostavovanie krížoviek a slovných hádaniek, vyhľadávanie informácií z novín, kníh, časopisov, vedenie slovného sporu, argumentovanie, čítanie a skladanie básní.

Logicko-matematický učebný štýl

Žiak s prevahou tohto učebného štýlu má rád prácu s číslami, hľadanie riešení problémov, experimenty, merania, kvantifikovanie vecí a javov, ich analýzu a kategorizáciu. Je zvedavý, chce vedieť ako veci fungujú, hľadá racionálne vysvetlenie, logiku vecí a vzťahov, dobre rozlišuje príčinu a účinok. Je dobrý v matematike, fyzike, logike, rozumových úvahách (abstraktnom, induktívnom i deduktívnom, vedeckom myslení), v riešení problémov, nachádzaní vzťahov a súvislostí. Logicko-matematická inteligencia sa uvádza do činnosti v situáciách vyžadujúcich riešenie problémov, nových riešení, spoznávanie abstraktných modelov – vzorov, súvislostí vzťahov. Najlepšie učí vnímaním štruktúry logických a matematických vzťahov, činnosťou vyžadujúcou abstraktné myslenie, klasifikovanie, kategorizovanie.

Učiteľ pri rozvíjaní logicko-matematickej inteligencie by mal dať žiakovi dostatok príležitostí pre zisťovanie štruktúry objektov, vzťahov medzi javmi, riešenie počítačských a najmä tvorivých úloh, zostavovanie všeobecných algoritmov a heuristiky riešenia úloh, určovanie šance a pravdepodobnosti rôznych javov, vedenie osobných účtov, robenie finančného rozpočtu, plánovanie výletov, riešenie logických hádaniek a rôznych hlavolamov, organizovanie a plánovanie využitia času, vytváranie časových rozvrhov, odhadovanie množstva, precvičovanie počítania spamäti (napríklad pri vydávaní mincí)

Priestorový učebný štýl (vizuálny, výtvarný)

Žiak s prevahou priestorovej inteligencie má rád kreslenie, projektovanie, konštruovanie, navrhovanie, prezentovanie obrázkov. Rád sníva, sleduje video, film, televíziu, rád fotografuje, natáča videofilmy, má rád výtvarné umenie. Dokáže si dobre predstaviť, ako bude vyzeráť nejaký objekt ešte predtým, ako sa začne vytvárať v materiálnej podobe. Vie si ho predstaviť pri pohľade z rôznych strán a uhlov. Má silne vyvinutý zmysel pre farby. Nemáva dobré vyjadrovacie schopnosti, ale vie dobre zachytiť informácie v obrazovej podobe. Je dobrý v predstavivosti, orientácii v priestore a v neznámom prostredí, grafickej prezentácii myšlienok, vycit'ovaní zmien, čítaní máp, grafov a pod.

Priestorová inteligencia sa iniciuje pri prezentácii nezvyčajných, zaujímavých, farebných obrazov, pri potrebe predstaviť si niečo, manipulovať s obrazmi v myšlienkach, orientovať sa v neznámom prostredí.

Žiak sa najlepšie učí vizualizáciou, prácou s obrázkami, grafmi, diagramami, farbami, snívaním, fantáziou.

Učiteľ pri rozvíjaní priestorovej inteligencie dáva dostatok príležitostí pre zobrazovanie reálnych objektov v premietaní na rôzne priemetne, kreslenie obrázkov naspamäť z kníh, časopisov a pod., vyjadrovanie svojich pocitov, zážitkov, predstáv kreslením, kreslenie a čítanie technických výkresov, priestorové modelovanie objektov zobrazených dvojrozmerné, čítanie máp a navigovanie pri cestách, tvorenie máp reálneho alebo virtuálneho sveta, vytváranie názorných schém, návodov k činnosti v obrazovej, grafickej podobe, navrhovanie modelov, nábytku, budov, súčiastok, ciest, záhrad, zariadenia miestnosti, používanie nákresov a plánov pri hre so stavebnicami, používanie trojrozmerných učebných pomôcok, reálií, modelov a manipulovanie s nimi, hry vyžadujúce zrakovú stratégiu, napr. šach

Pohybový učebný štýl

Žiak s prevahou telesne - pohybového štýlu má rád prácu a tvorbu vlastnými rukami, činnosť, neustály pohyb, dotýkanie sa vecí, manipuláciu, experimentovanie s nimi. Je dobrý v telesných aktivitách – v športe, tanci, manuálnych prácach, vyjadrovaní svojich myšlienok a pocitov pohybmi (mimikou, gestikuláciou a pod.). Dobre vie koordinovať a kontrolovať svoje telesné pohyby. Dobre a rýchlo si osvojuje psychomotorické zručnosti. Býva pohybovo nadaný a zručný. Má problémy pochopiť informácie, ktoré iba počúva, číta alebo vidí v statickej podobe. Pohybová inteligencia sa aktivizuje pri telesných pohyboch – športe, tanci, potrebou vyjadriť niečo „rečou tela“, v dramatických situáciách.

Žiak, u ktorého dominuje tento druh inteligencie, býva niekedy považovaný za neposedného, hyperaktívneho žiaka s poruchami správania, lebo na učenie používa celé svoje telo. Na školskej stoličke sa cíti ako väzeň, lebo sa potrebuje pohybovať, dotýkať sa vecí, cítiť ich a skúmať všetkými zmyslami.

Najlepšie sa učí dotykmi, interakciou s vecami, s priestorom, ohmatávaním, manipuláciou, spracúvaním informácií pomocou všetkých zmyslov (najmä hmatu), pomocou pohybov.

Učiteľ pri rozvíjaní telesne - pohybovej inteligencie žiakov im vytvára dostatok príležitostí pre pestovanie určitého športu, vykonávanie manuálnej činnosti (šitie, práca s drevom), učenie sa fyzickej disciplíne (tanec, gymnastika), riešenie hlavolamov prezentovaných v trojrozmernej podobe (Rubikova kocka, rôzne skladačky), robenie údržby (rozoberanie, čistenie, skladanie rôznych mechanických zariadení, strojov, prístrojov – bicykla, vodovodnej batérie, apod.), varenie, pečenie, upratovanie, vo výučbe je pre týchto žiakov nezastupiteľná etapa materiálnej činnosti podľa Gal'perinovej teórie etapového vytvárania rozumových operácií.

Hudobný učebný štýl (muzikálny)

Žiak s dominanciou hudobného učebného štýlu má v sebe prirodzený zmysel pre rytmus. Má rád spievanie, pospevovanie, počúvanie hudby, hru na hudobný nástroj. Dobre rozlišuje rôzne zvuky, reprodukuje rôzne melódie a rytmy, máva dobrý hlas na spievanie, vyjadruje i pohybuje sa rytmicky. Vyzná sa v roznávaní a zapamätávaní si tónov, všima si rytmy, tempa činnosti, dodržiavanie času.

Ťažkosti mu robí písanie slohových prác, ale keď môže vymyslieť texty na známe alebo vlastné melódie, dokáže vytvoriť pôsobivejšie slovné celky, ako akákoľvek slohová práca.

Hudobná inteligencia sa aktivizuje vibračnými efektmi a rezonanciou zvukov, hudby a rytmov v mozgu.

Žiak s hudobným učebným štýlom sa najlepšie učí v rytmoch, melódiách, pri hudbe.

Učiteľ pri rozvíjaní hudobnej inteligencie využíva predovšetkým opakovanie počutých piesní, tleskanie alebo vybubnovávanie rytmu k nápevu, pohyb podľa hudby, vyberanie vhodnej hudby (napr. ako doprevádzanie k básni), improvizáciu na zvolený hudobný nástroj

Interpersonálny učebný štýl

Žiak, u ktorého dominuje interpersonálny učebný štýl rád pracuje (učí sa) v skupine, naberá v nej energiu. Rád sa rozpráva, máva mnoho priateľov, má silne vyvinutú schopnosť empatie a schopnosť viesť iných. Často sa musí rozprávať s inými, aby si ujasnil svoje myšlienky. Má rád kolektívne hry a športy, zaujíma sa o problémy iných, býva aktívnym členom rôznych spolkov, organizácií, klubov. Iní ľudia ho často vyhľadávajú, aby im poradil, pomáhal, býva im často oporou. Je dobrý v chápaní ľudí, v ich riadení, organizácii, komunikácii, riešení konfliktov.

Interpersonálna inteligencia sa aktivizuje pri komunikácii a práci s inými ľuďmi, pri potrebe rozlišovania iných ľudí, pri ich chápaní.

Žiak s prevahou interpersonálnej inteligencie sa najlepšie učí pri spolupráci, rozhovormi, výmenou a porovnávaním skúseností, učením od iných a spolu s nimi.

Učiteľ pri rozvíjaní tejto inteligencie vytvára žiakom dostatok príležitostí pre počúvanie a interpretáciu rozprávania iných, hovorenie k iným (prejav, vysvetľovanie), vyzývanie ich k diskusii, učenie (vyučovanie) iných, napr. spolužiakov, pomoc spolužiakom, starostlivosť o mladších súrodencov alebo o starých nevládných ľuď, pomoc iným pri riešení problémov, prácu v skupine, spoločné riešenie problémov, organizovanie a vedenie určitej činnosti v skupine, kooperatívne vyučovanie.

Intrapersonálny učebný štýl

Žiak, u ktorého prevažuje tento učebný štýl, rád pracuje (učí sa) sám, dokáže sa naučiť učivo samostatne. Samostatne rieši úlohy, presadzuje vlastné záujmy, zaujíma sa o duchovné a existencionálne problémy. Býva samotár, má bohatý vnútorný život, máva vyhranené názory na veci a udalosti, vysokú sebadôveru. Niekedy urobí alebo povie niečo, čo ostatní majú problém pochopiť. Je dobrý v chápaní seba, zameraní na seba, na svoje pocity, sny, v presadzovaní originálnych cieľov a záujmov. Vyzná sa v metakognícii, v poznaní, chápaní a kontrole svojich poznávacích procesov, v myslení o myslení, v uvažovaní, vo vyšších myšlienkových procesoch. Intrapersonálna inteligencia sa aktivizuje v situáciách vyžadujúcich introspekciu, sebareflexiu, metakogníciu a duchovno.

Žiak s prevahou intrapersonálnej inteligencie sa najlepšie učí samostatnou prácou, vlastným pracovným tempom, individuálnymi projektmi, vo svojom vlastnom priestore, spájaním informácií s osobnými zážitkami či spomienkami.

Učiteľ pri vytváraní podmienok na rozvoj tejto inteligencie dáva príležitosť žiakom pre samostatné učenie sa, vysvetľovanie svojich pocitov, snov a túžob, rozpoznávanie svojich dobrých a zlých stránok, určovanie si osobných cieľov a ich dosahovanie, kontrolu a hodnotenie svojej činnosti, vedenie si osobného denníka, plánovanie využitia času, predvídanie, čo sa im podarí a čo nie.

Prírodný učebný štýl

Žiak, u ktorého dominuje tento učebný štýl má rád prírodu, zvieratá, trávenie voľného času na čerstvom vzduchu prechádzkami, turistikou, kempovaním. Rád pracuje v záhradke, má doma veľa kvetov, chová domáce zvieratá. Zaujíma sa o ekologické problémy, ochranu zvierat a prírody, angažuje sa v nich. Je dobrý v botanike, zoológii, ekológii, kategorizovaní a hierarchizovaní vecí a javov.

Prírodná inteligencia sa aktivizuje pri pobyte v prírode, styku s rastlinami a zvieratami, pri potrebe riešiť ekologické problémy.

Žiak s prevahou prírodnej inteligencie sa najlepšie učí v prirodzenom prírodnom prostredí, rozpoznávaním, kategorizovaním a hierarchizáciou vecí a javov.

Učiteľ pri rozvíjaní tejto inteligencie u žiakov nabáda ich k aktivitám ako pestovanie rastlín, chovanie domácich zvierat, práca v záhradke, turistika a pobyt v prírode, kempovanie, zber rastlín, ochrana prírody, riešenie ekologických problémov, čítanie kníh a pozeranie filmov o prírode, zvieratách, ochrancoch prírody.

Vzhľadom na uvedené učebné štýly môžu žiaci výtvarné dielo Pietra Brueghela spoznávať prostredníctvom zadaných úloh.

Uvedené úlohy vedú k spoločnému **edukačnému cieľu**: *Spoznať prvky výtvarného jazyka, pomocou ktorých autor vyjadril obsah a formu výtvarného diela.*

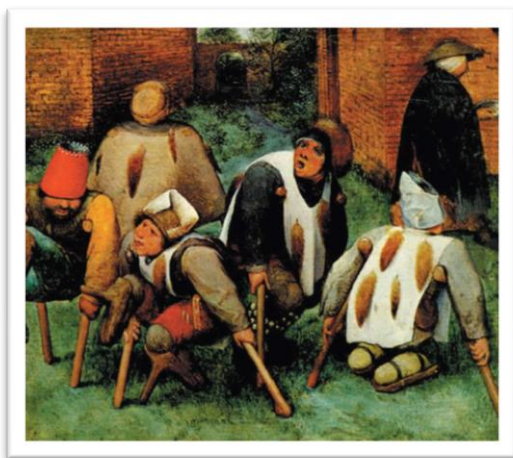
Hlavnou **metódou** je *interpretácia*, podpornou metódou je *hra*.

Pre interpretáciu si vyberieme diela Pietra Brueghela.

Zdroj: internet

Dostupné na: http://www.brucevanpatter.com/brueghel_painting.html#

Zdroj: internet

Dostupné na:

http://i33.photobucket.com/albums/d98/dsteffen_1949/The-BeggarsPieterBruegel1568.jpg

Zdroj: internet

Dostupné na:

http://www.artecreha.com/Historia_Arte/images/stories/JavierFotos/bruegel%20Peasant%20Wedding.jpg

Zdroj: internet

Dostupné na:
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b3/Pieter_Bruegel_the_Elder_-_The_Dutch_Proverbs_-_Google_Art_Project.jpg/1280px-Pieter_Bruegel_the_Elder_-_The_Dutch_Proverbs_-_Google_Art_Project.jpg

Žiakov rozdelíme do skupín podľa prevažujúceho typu inteligencie. Každá skupina žiakov rieši iné úlohy. Po vyriešení úloh jednotlivé skupiny prezentujú, čo sa dozvedeli. Učiteľ v tomto procese vystupuje v role facilitátora.

Úlohy:

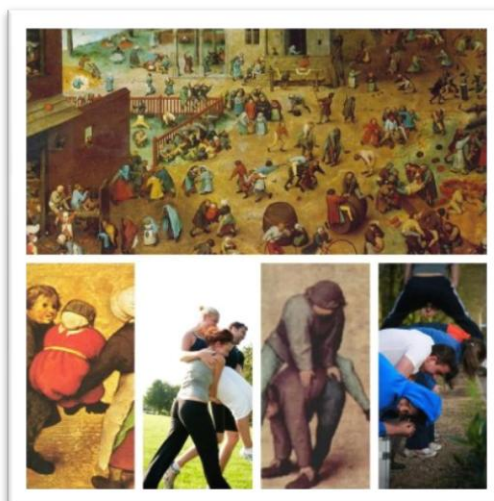
1. Pozrite si obraz Detské hry a pomenujte atmosféru, ktorú obraz zobrazuje.
2. Pomenujte činnosti detí na obraze. Pokúste sa pomenovať hry, ktoré sa deti hrajú.
3. Rozdeľte hry na skupiny podľa kritérií, či ich súčasné deti poznajú alebo nie.
4. Porovnajte obidva obrázky a povedzte, aký je v nich rozdiel. Preskúmajte druhý obraz a povedzte, ako sa hrajú deti na tomto obraze.

Zdroj: internet

Dostupné na: http://www.brucevanpatter.com/brueghel_painting.html#

5. Rozdeľte hry podľa počtu detí, ktoré sa hru hrajú.
6. Ku hrám, ktoré sa dnešné deti nehrávajú, prirad'te podobné súčasné hry.
7. Vyberte si jeden druh hry, napodobnite ju pohybom a odfotografujte sa.

Zdroj: internet

Dostupné na:

http://sphotos-b.xx.fbcdn.net/hphotos-ash4/c0.0.403.403/p403x403/223457_428226490589650_929898053_n.jpg

8. Je na diele P. Brueghela zobrazená aj takáto hra detí?

Zdroj: internet

9. Vymodelujte z hliny skupinu hrajúcich sa detí.
10. Vyhl'adajte na obraze miesta, odkiaľ pochádzajú detaily obrazu.

Zdroj: archív autorky

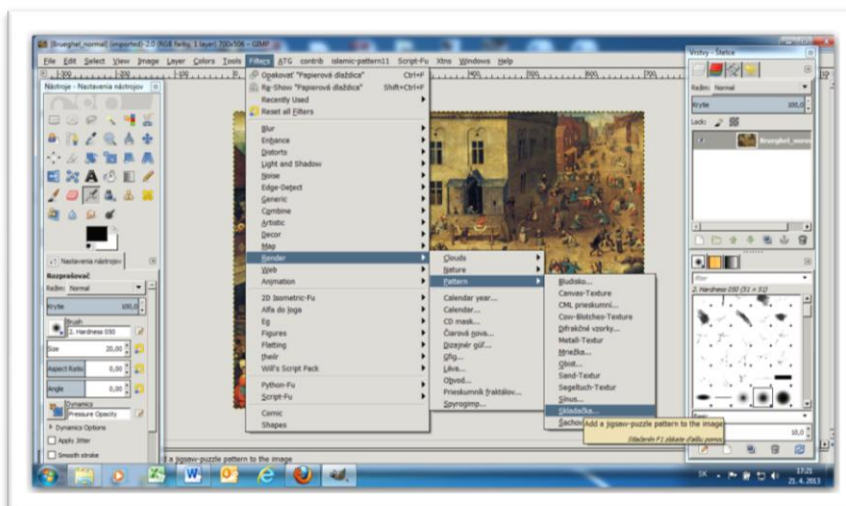
Poznámka: Obrázok je potrebné dať žiakom rozstrihaný a aj celý. Rozstrihané časti ukladajú na podklad (celý obrázok).

11. Poskladajte časti obrazu do celku – puzzle.

Zdroj: archív autorky

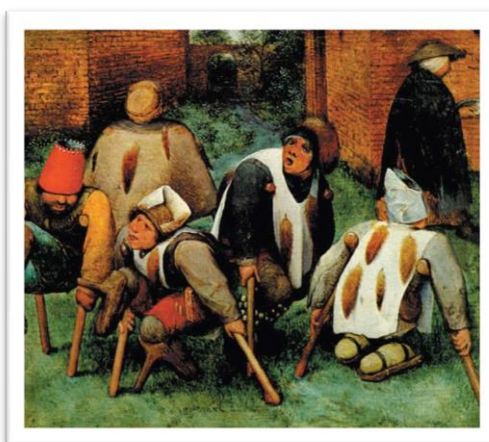
Puzzle môžete so staršími žiakmi vytvoriť v grafickom programe Gimp.

Zdroj: archív autorky

Žiaci môžu pracovať aj s ďalšími dielami autora.

12. Charakterizujte postavy na obrázku. Uveďte vlastný názor na životné podmienky ľudí zobrazených na obraze. Aké výtvarné prostriedky autor použil, aby vyjadril tému?

Zdroj: internet

13. Porovnajete výtvarné vyjadrovacie prostriedky na pôvodnom diele a na interpretácii diela.

Zdroj: internet

© Heinrich Campendonk Estate/Artists Rights Society (ARS), New York/VG BILD-KUNST, Bonn

Dostupné na:

http://184.106.50.218/piction/ump.show_public_image?v_umo=31930867&call=STANDARD&quality=WEB

Zdroj: internet

14. Porovnajte spôsob života ľudí na obidvoch obrázkoch.

Zdroj: internet

Zdroj: internet

Dostupné na:

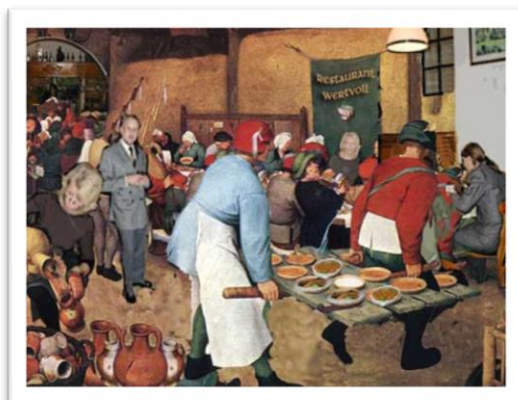
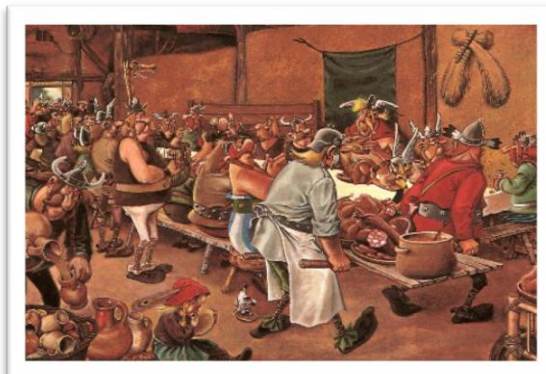
http://www.traditioninaction.org/religious/religiousimages/E019_The_Land_of_Cockaigne.jpg

15. Vymyslite príbeh podľa týchto obrázkov.

Zdroj: internet

16. Pri každom obrázku pomenujte výtvarnú techniku, ktorou je obraz vytvorený.

Zdroj: internet a archív autorky

17. V texte vyhľadajte a vypíšte charakteristické znaky ovplyvňujúce výtvarné umenie P. Bruegela st.

V čase, keď sa vo Flámsku a v severnej časti Nizozemska vyvíjalo umenie v štýle manierizmu, prišiel do Antverp z ktorej brabantskej dediny mladý muž, ktorého všestranné nadanie malo neobyčajne šťastné dôsledky pre neskoršie maliarstvo, osobitne pre maľbu flámskej a holandskej školy, ktorá v 17. storočí s obľubou zobrazovala vidiecky život. Máme na mysli Pietera Bruegela staršieho. Narodil sa asi v rokoch 1525-1530 pravdepodobne v Brede a zomrel roku 1569 v Bruseli. Učil sa v Antverpách u romantistu Pietera van Aelst, roku 1551 vstúpil do cechu antverpských maliarov a o rok neskoršie ho majster poslal do Talianska. Bruegel sa dostal až na Sicíliu a rok ostal v Ríme, kde sa stretol s iluminátorom Giuliom Cloviom. Za tejto cesty maľoval Bruegel na papieri alebo pergamene akvarely s pohľadmi na more, Neapol a krajiny v Alpách. Roku 1555 bol už opäť doma a kreslil satirické alebo moralistické kompozície s grotesknými alebo fantastickými námetmi, pripomínajúce trochu Boscha. Podľa týchto kresieb vznikli rytiny. Roku 1563 sa Bruegel oženil s Mariou Coeckovou, dcérou svojho učiteľa a presťahoval sa do Bruselu, akiste preto, aby bol bližšie ku krúžku priateľov okolo kardinála Granvelli, predsedu štátnej rady Nizozemska, ktorý ho už dávno poctil svojou ochranou. V Bruseli sa okrem kreslenia venoval aj maľbe, ktorou sa zaoberal až asi do roku 1556 a ku ktorej ho najväčšmi podnecovalo štúdium starých malieb Boschových. Na kresby k rytinám Bruegel odjakživa vyhľadával ľudové typy a jeho záujem sa sústredil na ľudskú postavu, najmä v obrazoch, zachytávajúcich celé skupiny figúr a hoci nikdy nezanedbával štúdium krajiny, jeho láska k Boshovmu dielu a jeho záľuba v čistých tónoch ešte posilnili jeho sklon zobrazovať človeka nie ako jednotlivca, ale ako člena kolektívu. Tak vznikli aj obrazy, ktorých zmysel spočíva zvyčajne vo výtvarnom podaní príslovia, podobenstiev alebo ľudových popevkov. Preto má veľká časť Bruegelových malieb gnómický ráz. Maliarska tvorba Pietera Bruegela staršieho bola zrejme bohatá. Zachovalo sa z nej však len najviac ak tridsať obrazov. Sú to niekedy obrazy s takým širokým námetom a takým proverbiálnym významom, že množstvo postáv je nevyhnutné, ako napríklad v Nizozemských prísloviach v Berlíne a na Detských hrách vo Viedni. Niektoré Bruegelove práce pôsobia neprehľadne a mnohoznačne, ako Spor fašiangov s pôstom. Mnohé diela upútavajú nezvyčajnosťou svojich fantastických námetov, ako dva varianty Stavby babylonskej veže v Rotterdame a Viedni, alebo krutosťou svojich príbehov, ako chmúrne vízie mrzákov alebo lepšie Malomocných z Louvru, v ktorých maliar vedel spracovať túto smutnú tému bezmála s humorom a nádhernou farebnosťou. (Martincová-Garajová, Pondelíková, 2010)

Poznámka: Pri tejto aktivite je vhodné použiť metódu INSERT. Ide o interaktívny znakový systém. Žiaci najčastejšie využívajú znaky v závislosti od veku (v primárnom vzdelávaní sa odporúča 2 – 5 znakov). Sú to nasledujúce znaky:

V (háčik) – žiaci ho použijú tam, kde text potvrdil informáciu, ktorú poznali,

+ - použijú tam, kde sa dozvedeli novú informáciu,

- - použijú vtedy, ak informácia je v rozpore s ich doterajším poznaním,

? - použijú tam, kde ich informácia zmiatla, nerozumie jej,

* - použijú tam, kde by o danej skutočnosti (tému) chceli vedieť niečo viac.

18. Na výtvarnom diele Príslovia sa pokúste pomenovať niektoré príslovia.

19. Pokúste sa niektoré príslovia preložiť z anglického jazyka.

To even be able to tie the devil to a pillow Obstinacy overcomes everything

To be a pillar-biter To be a religious hypocrite

Never believe someone who carries fire in one hand and water in the other To be two-faced and to stir up trouble

To bang one's head against a brick wall To try to achieve the impossible

One foot shod, the other bare Balance is paramount

The sow pulls the bung Negligence will be rewarded with disaster

To bell the cat To carry out a dangerous or impractical plan

To be armed to the teeth

To be heavily armed

To put your armor on

To be angry

One shears sheep, the other shears pigs

One has all the advantages, the other none

Shear them but do not skin them

Do not press your advantage too far

The herring does not fry here

It's not going according to plan

To fry the whole herring for the sake of the roe

To do too much to achieve a little

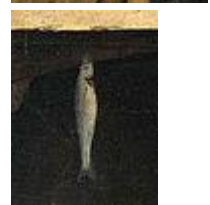
To get the lid on the head

To end up taking responsibility

The herring hangs by its own gills

You must accept responsibility for your own actions

There is more in it than an empty herring There is more to it than meets the eye

What can smoke do to iron? There is no point in trying to change the unchangeable

To find the dog in the pot To arrive too late for dinner and find all the food has been eaten

To sit between two stools in the ashes To be indecisive

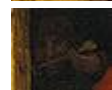
To be a hen feeler To depend on an uncertain outcome (c.f. *to count one's chickens before they hatch*)

The scissors hang out there They are liable to cheat you there

To always gnaw on a single bone To continually talk about the same subject

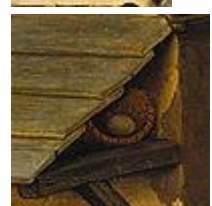
It depends on the fall of the cards It is up to chance

The world is turned upside down Everything is the opposite of what it should be

Leave at least one egg in the nest Always have something in reserve

To crap on the world

To despise everything

To lead each other by the nose

To fool each other

The die is cast

The decision is made

Fools get the best cards

Luck can overcome intelligence

To look through one's fingers

To turn a blind eye

There hangs the knife

To issue a challenge

There stand the wooden shoes

To wait in vain

To stick out the broom

To have fun while the master is away

To marry under the broomstick

To live together without marrying

To have the roof tiled with tarts

To be very wealthy

To have a hole in one's roof To be unintelligent

An old roof needs a lot of patching up Old things need more maintenance

The roof has lathes There could be eavesdroppers (*The walls have ears*)

To have toothache behind the ears To be a malingerer

To be pissing against the moon To waste one's time on a futile endeavour

Here hangs the pot It is the opposite of what it should be

To shoot a second bolt to find the first To repeat a foolish action

To shave the fool without lather To trick somebody

Two fools under one hood Stupidity loves company

It grows out of the window

It cannot be concealed

To play on the pillory

To attract attention to one's shameful acts

Where the gate is open the pigs will run into the corn

Disaster ensues from carelessness

Where the corn decreases the pig increases

If one person gains then another must lose

To run like one's backside is on fire

To be in great distress

He who eats fire, craps sparks

Do not be surprised at the outcome if you attempt a dangerous venture

To hang one's cloak according to the wind

To adapt one's viewpoint to the current opinion

To toss feathers in the wind

To work fruitlessly

To gaze at the stork

To waste one's time

To want to kill two flies with one stroke

To be efficient (equivalent to today's To kill two birds with one stone)

To fall from the ox onto the rear end of an ass

To fall on hard times

To kiss the ring of the door To be obsequious

To wipe one's backside on the door To treat something lightly

To go around shouldering a burden To imagine that things are worse than they are

One beggar pities the other standing in front of the door Being afraid for competition

To fish behind the net To miss an opportunity

Sharks eat smaller fish Anything people say will be put in perspective according to their level of importance

To be unable to see the sun shine on the water To be jealous of another's success

It hangs like a privy over a ditch It is obvious

Anybody can see through an oak plank if there is a hole in it There is no point in stating the obvious

They both crap through the same hole They are in agreement

To throw one's money into the water To waste one's money

A wall with cracks will soon collapse Anything poorly managed will soon fail

To not care whose house is on fire as long as one can warm oneself at the blaze To take every opportunity regardless of the consequences to others

To drag the block To be deceived by a lover or to work at a pointless task

Fear makes the old woman trot An unexpected event can reveal unknown qualities

Horse droppings are not figs Do not be fooled by appearances

If the blind lead the blind both will fall in the ditch There is no point in being guided by others who are equally ignorant

The journey is not yet over when one can discern the church and steeple Do not give up until the task is fully complete

Everything, however finely spun, finally comes to the sun Nothing can be hidden forever

To keep one's eye on the sail To stay alert, be wary

To crap on the gallows To be undeterred by any penalty

Where the carcass is, there fly the crows If there's something to be gained, everyone hurries in front

It is easy to sail before the wind If conditions are favourable it is not difficult to achieve one's goal

Who knows why geese go barefoot? There is a reason for everything, though it may not be obvious

If I am not meant to be their keeper, I will let geese be geese Do not interfere in matters that are not your concern

To see bears dancing To be starving

Wild bears prefer each other's company Peers get along better with each other than with outsiders

To throw one's cowl over the fence To discard something without knowing whether it will be required later

It is ill to swim against the stream It is difficult to oppose the general opinion

The pitcher goes to the water until it finally breaks
Everything has its limitations

The broadest straps are cut from someone else's leather
One is quick to expend belongings that aren't their own.

To hold an eel by the tail
To undertake a difficult task

To fall through the basket
To have your deception uncovered

To be suspended between heaven and earth
To be in an awkward situation

To take the hen's egg and let the goose's egg go
To make a bad decision

To yawn against the oven
To attempt more than one can manage

To be barely able to reach from one loaf to another
To have difficulty living within budget

A hoe without a handle
Probably something useless

To look for the hatchet
To try to find an excuse

Here he is with his lantern

To finally have an opportunity to show a talent

A hatchet with a handle

Probably signifies "the whole thing"

He who has spilt his porridge cannot scrape it all up again

Once something is done it cannot be undone

To put a spoke in someone's wheel

To put up an obstacle, to destroy someone's plans

Love is on the side where the money bag hangs

Love can be bought

To pull to get the longest end

To attempt to get the advantage

To stand in one's own light

To behave contrarily to one's own happiness or advantage

No one looks for others in the oven who has not been in there himself

To imagine wickedness in others is a sign of wickedness in oneself

To have the world spinning on one's thumb

To have every advantage

To tie a flaxen beard to the face of Christ
To hide deceit under a veneer of Christian piety

To have to stoop to get on in the world
To succeed one must be willing to make sacrifices

To cast roses before swine
To waste effort on the unworthy

To fill the well after the calf has already drowned
To take action only after a disaster (Compare: "Shutting the barn door after the horse has bolted")

To be as tame as a lamb
Someone who is exceptionally calm or gentle

She puts the blue cloak on her husband
She deceives him

Watch out that a black dog does not come in between
Mind that things don't go wrong

One winds on the distaff what the other spins
Both spread gossip

To carry the day out in baskets
To waste one's time

To hold a candle to the Devil To flatter and make friends indiscriminately

To confess to the Devil To reveal secrets to one's enemy

The pig is stabbed through the belly A foregone conclusion or what is done can not be undone

Two dogs over one bone seldom agree To argue over a single point

To be a skimming ladle To be a parasite or sponger

What is the good of a beautiful plate when there is nothing on it? Beauty does not make up for substance

The Fox and the Stork dine together Two deceivers always keep their own advantage in mind

To blow in the ear To spread gossip

Chalk up a debt To owe someone a favour

The meat on the spit must be basted Certain things need constant attention

There is no turning the spit with him He is uncooperative

To sit on hot coals To be impatient

To catch fish without a net To profit from the work of others

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Netherlandish_Proverbs#cite_note-1

ZÁVER

Pretože umenie potrebujeme, musíme sa s ním zoznámiť a osvojiť si ho. Najlepším miestom na stretnutie s umením je galéria alebo múzeum. Keď ideme na výstavu prvý raz, pomaly kráčame popri stenách s vystavenými dielami a postupne prechádzame všetkými výstavnými priestormi. Všimame si obrazy a iné vystavené diela, nikde sa nezdržiavame dlhší čas, ale urobíme si najprv celkový prehľad, čo všetko nás tu očakáva. Tak sa nám sprístupňuje celok. Pochopíme systém usporiadania vystavených diel. Keď si v katalógu prečítame úvodný text, môžeme sa ešte raz pristaviť pri dielach, ktoré zaujali najviac našu pozornosť. Dielo si v pokoji prezrieme. Venujme mu dostatok času, lebo umenie si to vyžaduje. Má nám veľa čo povedať. Aby sme mu však porozumeli, musíme sa na to dobre pripraviť. Až potom začnú na nás výtvarné diela pôsobiť. Sprostredkujú nám myšlienky, ktoré autor vložil do svojho diela.

Vo výtvarnom umení sa sprístupňuje divákovi obsah diela najprv viditeľnou formou. Musíme sa preto naučiť tieto umelecké formy vidieť a vnímať. Naše zmysly vnímajú svet mnohorako. Prechádzajúce auto vidíme, počujeme jeho motor, cítime zápach plynov i otrasy pôdy. Do okolitého vnímania sveta sú zapojené všetky naše zmysly. Tak vniká do nášho zmyslového vnímania predstava. Stačí potom vidieť auto a my už zmyslové vnímanie doplníme o skúsenosti. Druhý raz ho už nevnímame tak presne. Javy, ktoré v skutočnosti už ani nevnímame, sprostredkuje nám opäť umenie.

Umenie je súčasťou každej spoločnosti, odráža spoločenskú a kultúrnu úroveň danej spoločnosti, je zrkadlom. Má výpovednú hodnotu pre súčasné, ale aj nasledujúce generácie, je komunikačným nástrojom doby, v ktorej žijeme. Interpretácia umeleckého diela je jeden z najúčinnějších prostriedkov rozvoja tvorivých schopností. Umelecké dielo je významný pedagogický nástroj pre učiteľa.

Zoznam bibliografických odkazov

1. GARAJOVÁ-MARTINCOVÁ, M; PONDELÍKOVÁ. R.: *Galéria v škole, škola v galérii*. Banská Bystrica: Stredoslovenská galéria, 2010.
2. GERO, Š.: *Slovenské výtvarné umenie v 2. polovici 20. storočia*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 2001. ISBN 80-8041-375-4
3. GERO, Š.: *Verbálna interpretácia výtvarného diela*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 2002. ISBN 80-8041-410-6
4. HORÁČEK, R.: *Galerijní animace a sprostředkování umění*. Akademické nakladatelství CERM, 1998. ISBN 80-7204-084-7
5. UČEBNÉ OSNOVY. <http://www.statpedu.sk/sk/>, ŠVP - príloha 1, ISCED 1, ISCED 2
6. TROPP, S.: *Vizuálna interpretácia výtvarného diela*. Metodické centrum, 2002. ISBN 80-8041-409-2
7. TUREK, I.: *Didaktika*. Iura Edition, 2008. ISBN 978-80-8078-198-9